

İHMAL VE İSTİSMARDAN KORUNMA

Çocuk İstismarı: 18 yaşın altındaki çocuklara anne - babaları, onların bakımından sorumlu kişiler ya da yabancılar tarafından yapılan; bedensel ve psikolojik açıdan zarar veren, çocukların fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini zedeleyen her türlü eylem çocuk istismarı olarak kabul edilebilir.

Çocuk İhmali: Çocukların fiziksel ve psikolojik gereksinimlerinin; beslenme, barınma, korunma, gözetim, eğitim, sağlık, ilgi-sevgi gibi ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, göz ardı edilmesi olarak tanımlanabilir.

BİR ÇOCUĞUN İHMAL EDİLDİĞİNİ NASIL ANLARIZ?

- ▶ Okula devam problemi; özürsüz devamsızlığın fazla olması
- ▶ Giyim – kuşamının kirli görünmesi ve kötü kokması
- ▶ Vücudu aşırı derecede zayıf düşmüşse
- ▶ Yemek veya para için dilencilik yapıyor veya çalışıyorsa
- ▶ Tıbbi destekten mahrumsa
- ▶ Zararlı alışkanlıklar edinme, kendine zarar verme gibi davranışsal problemler gibi durumlar gözlemlenmişse çocuğun ihmale maruz kaldığını düşünebiliriz.

ÇOCUK İHMALİNDE RİSK FAKTÖRLERİ

- ▶ Cehalet, bilgi eksikliği
- ▶ Yetersiz sosyo - ekonomik koşullar
- ▶ Aile içi şiddetin varlığı
- ▶ Ebeveynlerin geçmişte gördükleri kötü muamele
- ▶ Ebeveynlerin madde bağımlılığı
- ▶ Çocuğun tek bir ebeveyn ile yaşaması
- ▶ Kalabalık aile
- ▶ Yetersiz sosyal destek

İHMALİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ NELERDİR?

- ▶ Gelişim geriliği
- ▶ Ölüme kadar varabilen sağlık problemleri
- ▶ Davranış problemleri
- ▶ İletişim problemleri
- ▶ Yalnızlık, güvensizlik ve korunmasızlık hissi
- ▶ Tütün, alkol veyahut madde bağımlılığı
- ▶ Suça yönelme riski, zararlı davranışların sergilenmesi

FİZİKSEL İSTİSMAR:

Çocuğun kaza dışı sebeple bir yetişkin tarafından yaralanması ve örselenmesidir. Bir tokattan başlayarak fiziksel yaralanmaya sebebiyet verecek çeşitli aletlerin kullanılmasına kadar devam edebilir. En yaygın rastlanılan ve en kolay belirlenen; tespit edilen istismar tipidir.

DUYGUSAL İSTİSMAR

Bilindiği üzere temel ihtiyaçlarımızın yanında sevmeye, sevilme, ait olma ihtiyaçlarımızın da karşılanması ve doyurulması gerekir. Duygusal istismar çocuğun gereksinim duyduğu ilgi, sevgi, şefkat ve bakımdan yoksun bırakılarak psikolojik hasara uğratılmasıdır. Tanımlanması en zor ancak en sık gerçekleşen istismar türlerinden birisidir.

DUYGUSAL İSTİSMAR ÇEŞİTLERİ NELERDİR?

- ▶ Aşağılama, yalnız bırakma, dışlama
- ▶ Korkutma, yıldırma, tehdit etme, suça yöneltme
- ▶ Önemsememe, küçük düşürme, alaylı konuşma
- ▶ Lakap takma, aşırı baskı ve otorite kurma
- ▶ Duygusal gereksinimlerin karşılanmaması (sevgi, şefkat)
- ▶ Sık eleştirme, yaşının üstünde sorumluluklar bekleme
- ▶ Kardeşler arasında ayırım yapma, değer vermeme

EKONOMİK İSTİSMAR

Çocuk üzerinden para kazanmak amacıyla çocuğun, fiziksel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkileyen, yaşı-gücü ile orantılı olmayan, hukuka aykırı olarak çeşitli işlerde çalıştırılmasıdır.

CİNSEL İHMAL VE İSTİSMAR:

Cinsel İhmal: Çocukların cinsel sömürüye karşı yeterince korunmaması ve ilgisiz bırakılmasıdır.

Cinsel İstismar: Bir yetişkinin veya bir çocuğun başka bir çocuğa cinsel doyum sağlamak amacıyla yaklaşması ve onu kullanmasıdır. Aşağıda belirtildiği gibi çocuğa karşı yapılan her türlü cinsel eylem; çocuğun rızası gözetilmeksizin hukuk dışıdır, suç teşkil eder ve çok ağır cezai yaptırımları gerektirir.

Tecavüz, cinsel içerikli konuşmalar, teşhircilik, röntgencilik, çocuğu pornografi ve fuhuşta kullanma, pornografik görüntüler izletme, çıplak fotoğraflarını çekme, vücuduna dokunması için zorlaması... gibi eylemler cinsel istismara örnektir.

Kız çocukları cinsel istismara daha fazla maruz kalmaktadır (%88). Ancak erkek çocuklar da cinsel istismara uğramaktadır (%12). Çocukların çoğu para, hediye, oyun ile kandırılır veya çocuklar tehdit edilip, korkutulularak olumsuz davranışa zorlanır.

Çocukları istismar eden kişilerin %90'ı çocuğun tanıdığı ve güvendiği kişilerdir. En güvende olması gereken yerde, en güvenli olması gereken kişiler tarafından, çocuklar maalesef istismar edilmektedirler.

İSTİSMARIN RİSK FAKTÖRLERİ (ÇOCUKLA İLGİLİ)

- ▶ Yaşının küçük olması
- ▶ Mahremiyet eğitimi verilmemiş olması
- ▶ Riskli durumlarda ne yapması gerektiğini bilmemesi
- ▶ Bazı zihinsel, fiziksel ve gelişimsel bozukluklarının olması,
- ▶ Süreğen tıbbi hastalığının olması

RİSK FAKTÖRLERİ (AİLE İLE İLGİLİ)

- ▶ Anne babanın çocukluk döneminde istismara maruz kalması
- ▶ Ailede alkol ya da madde bağımlısının olması
- ▶ Annenin veya babanın olmaması veya göz yumması
- ▶ Ana babalık görevini yerine getirmeme
- ▶ Ebeveyn olmayışı (vefat etmesi)
- ▶ Ebeveynlerin üvey olma durumu
- ▶ Tek odalı evde kalınması, kalabalık aile, maddi sıkıntılar
- ▶ Ailenin gelen-gideninin çok olması
- ▶ Aile içi çatışma, ebeveyn-çocuk ilişkisinde bozukluk

RİSK FAKTÖRLERİ (ÇEVRE İLE İLGİLİ)

- ▶ Çevrede işsizliğin yüksek, geçim sıkıntısının yaygın olması
- ▶ Ailenin sosyal açıdan yalnızlığı; izole olması
- ▶ Uygun beslenme, barınma ve bakım olanaklarının yetersizliği
- ▶ Şiddetin kabul edilir olması ve hoşgörülle karşılanması
- ▶ Çocuğun yaşadığı konutun olumsuz koşullarının olması

RİSK FAKTÖRLERİ (TV-İNTERNET İLE İLGİLİ)

- ▶ Yaşına uygun olmayan TV programlarının izlenmesi
- ▶ Kontrolsüz internet kullanımı
- ▶ Güvenli internet kullanımının olmaması
- ▶ Aile koruma paketinin kullanılmaması
- ▶ Gerekli tedbirlerin alınmaması (Çocuk modu, kilidi vs..)
- ▶ İnternetin bağımlılığa dönüşmesi
- ▶ Ailenin riskli internet ortamının farkında olmaması

ÇOCUĞUN İSTİSMARA UĞRADIĞINI NASIL ANLARIZ...

İstismara uğrayan çocuklar bunu çoğunlukla gizlerler. Bazı davranışsal ipuçları bize istismara dair fikir verebilir.

- ▶ 0-3 yaş arasındaki çocukların; yeme ve uyku bozuklukları, yabancılardan korkması, elbisesi giydirilip çıkarılırken sorun çıkarmaya başlaması
- ▶ 0-6 yaş arasındaki çocukların; bebeklik dönemine geri dönmesi; parmak emme, bebek gibi konuşma gibi, içine kapanması, aniden başlayan gece idrar kaçırması, dışkı kaçırması, yeme ve uyku bozuklukları, sık ve devamlı cinsel oyun oynaması, masturbasyon yapması
- ▶ 6-12 yaş arasındaki çocukların; içine kapanması, takıntılı davranışlar, kendine zarar verme, kendinden küçüklere cinsel istismarda bulunma, aniden ağlamaya başlama, hassaslaşma, karın ve baş ağrıları, huzursuzluk, evden-okuldan kaçma, akademik başarıda düşüş
- ▶ 13-18 yaş arasındaki çocukların; fobiler, tütün, alkol veya madde bağımlılığı, evden-okuldan kaçma, ciddi yeme-uyku bozuklukları, aşırı sinirlilik, kronik cinsel enfeksiyonlar, içine kapanması, çeşitli psikolojik sorunlar, davranış bozuklukları, canına kıyma girişimi
- ▶ Genel olarak 0-18 yaş arasında ortak ipuçları;
- ▶ Çocuğun vücudunda yanıklar, kesikler, çürükler, şişlikler, ısırik izi, kırık, çıkık, sigara yanığı vb..
- ▶ Yaralanmaların mantıklı bir açıklamasının olmaması,
- ▶ Yüz ifadelerinde donukluk gibi durumlar dikkat çeker.

NOT: Bu belirtiler görüldüğünde bunu; “çocuk kesinlikle ihmal veya istismar edilmiş” olarak tanımlayamayız. Çocuklar farklı sebeplerden dolayı da bu davranışları gösterebilirler. Ancak bu belirtiler fark edildiğinde ihmal-istismar olasılığının düşünülmesi; irdelenmesi gerekir.

İSTİSMARA DAİR SÖZEL İPUÇLARI

- ▶ Komşumuz "S." abi çok komik iç çamaşırları giyiniyor.
- ▶ Kuzenimle yalnız kalmaktan hiç hoşlanmıyorum.
- ▶ "E." abi bana çok garip, ilginç, pis... filmler izletiyor.
- ▶ Zaman zaman karnımı doyurmak ve ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışmam gerekiyor.
- ▶ Komşumuzun oğlu beni çok sıkıştırıyor.
- ▶ Pansiyonda gece arkadaşım yatağını benimkiyle birleştirdi, benimle birlikte uyudu.

ÇOCUKLAR İSTİSMAR EDİLDİKLERİNİ NEDEN GENELLİKLE SÖYLEMEZLER?

- ▶ Suçluluk hissedip cezalandırılacaklarını düşünebilirler.
- ▶ Kimsenin onlara inanmayacağını düşünebilirler.
- ▶ Maruz kaldığı davranış onu çok rahatsız etse bile istismarcı akrabası veya yakın arkadaşı olabilir ve çocuklar onun zarar göreceğinden korkabilirler.
- ▶ Çocuğun bilişsel olgunluğu böyle bir şeyi tam anlayabilecek bir şekilde gelişmediği için yaşadığı durumu nasıl anlatacaklarını bilemeyebilirler.
- ▶ Bazı çocuklar yaşadıkları bu durumun yanlış olduğunu bilmeyebilirler.
- ▶ İyi çocukların cinsellikle ilgili konuşmamları gerektiği yanlış bir şekilde öğretilmiş olabilir.
- ▶ İstismarcı tarafından tehdit edilmiş veya korkutulmuş olduklarından söylemeyebilirler.
- ▶ Bu konuda konuşmaktan utanç duyabilirler.
- ▶ Yaşadıklarını paylaşacak uygun zaman, yer ve kişinin olmadığını düşünebilirler.
- ▶ Arkadaşları tarafından dışlanmaktan korkabilirler ama; **Ne olursa olsun çocuk yaşadığı istismarı asla unutmaz.**

ÇOCUKLAR İSTİSMAR EDİLDİKLERİNİ NE ZAMAN SÖYLERLER

- ▶ Güvenebileceği ve kendisiyle ilgilenen, yargılamadan onu dinleyebilecek bir yetişkinle karşılaşması,
- ▶ Konu ile ilgili bilgilendirilmesi, istismar yaşanmışsa derhal paylaşması gerektiğini öğrenmesi ve kendisine yapılanın doğru olmadığını fark etmesi,
- ▶ Çocuğun kardeşinin, kendisinin ilk istismar edildiği yaşa gelmesi ve onu korumak istemesi,
- ▶ İstismarın derecesi, sıklığının artması ve istismarcının baskısından kurtulmak istemesi,
- ▶ Ergenliğe girmesiyle hamilelikten korkması veya fiziksel bir yakınma sonrasında doktora gitmesi,

gibi yukarıdaki durumlardan herhangi birini çocuk yaşadığında maruz kaldığı istismar durumunu paylaşmayı düşünür.

ÇOCUĞU CİNSEL İSTİSMARDAN KORUMAK İÇİN NELER YAPABİLİRİZ? (1-7)

YAKINIMIZDA YA DA ÇEVREMİZDE HERHANGİ BİR ÇOCUĞUN İHMAL - İSTİSMARA MARUZ KALDIĞINI DÜŞÜNÜYORSAK NELER YAPABİLİRİZ? (8-15)

- 1.Çocuklara bedenlerinin kendilerine ait ve özel olduğu, kimsenin zorla ve istemediği şekilde dokunamayacağı öğretilmelidir. Yani bedenlerini korumaları öğretmeliyiz.
- 2.Vücutundaki özel bölgelerin (mayo ile kapatılan bölgeler; kalça, göğüs bölgesi, cinsel organ ve de ağız-dudak) olduğu anlatılmalı, bu bölgelere "**sadece gerekli durumlarda**" annesinin (acil yardım gerektiren bir durum veya temizlik; örn. özel bölgenin pansumanı yapıldığında) ve hastalık halinde doktorların muayene amaçlı görebileceği veya dokunabileceği anlatılmalıdır. Açıklamalarda görüldüğü gibi anneler bile zaruret olmadığı sürece hiçbir zaman çocuğun özel bölgelerine dokunamaz.
- 3.Çocuğa iyi ve kötü davranışların, iyi ve kötü dokunmaların neler olduğu öğretilmelidir.
- 4.Kendini iyi hissetmediği dokunuşlara çocukların "hayır" deme hakkına sahip olduğu öğretilmelidir. Örneğin selamlaşma; el sıkışma, oyun oynarken el ele tutuşma, çocuğun başını annesinin veya babasının dizine koyması, anne ve babanın çocuklarının başını okşamaları, sırtını sıvazlamaları, çocuklarını yanaklarından öpmeleri, özlem ve hasret dolu iki kişinin birbirine sarılması gibi... dokunmalar iyi dokunmalardır. Fakat bunun dışında vücudumuzun özel bölgelerine veya diğer herhangi bir bölgesine keyfe göre kimsenin dokunma hakkı yoktur.
- 5.Çocuğa cinsellik konusunda; **çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun bilgi** verilmelidir.
- 6.Çocuğa zor durumda kaldığında o çevrede en yakında bulunan kişilerden çok yüksek sesle; bağırarak yardım istemesi gerektiği öğretilmelidir.
- 7.Çocuğa her zaman sır saklanmayacağı öğretilmelidir. (İhmal-istismar eden kişi genellikle bunu sır olarak saklaması konusunda tehdit eder)-----
- 8.Çocuk herhangi bir istismar durumuyla karşılaştıysa onu dinlemek ve duygularını anladığımızı hissettirmek çok önemlidir. Çocuğun özgürce konuşmasına izin vererek bir ilişki kurmak ve ortam sağlamak gerekir.
- 9.Çocuğa ona inandığımız duygusunu vermek önemlidir.

10.Çocuğun anlattıklarını abartılı tepkiler vermeden dinlemek gerekir.

Doğru mu söylüyorsun? Neden karşı koymadın? Gerçekten mi? Şimdiye kadar niye anlatmadın! gibi tepkilerden kaçınmalıyız.

11.Çocuğun varsa suçluluk duygularını anlatmasına izin vermek gerekir. Bunun onun hatası, onun suçu olmadığını vurgulamak çok önemlidir.

12.Çocuğa bu konuyu paylaştığı için duyulan memnuniyet dile getirilmeli ve konuşup anlatmasının çok doğru bir davranış olduğu vurgulanarak cesaretlendirilmelidir.

13.Çocuğa, istismarcının kendisine bir daha asla zarar veremeyeceği konusunda güven verin. Yetkililerin gerekli soruşturma işlemini tamamlamalarından sonra istismarcının hak ettiği hukuki cezayı alacağını vurgulayın.

14.Cinsel istismar vakasında çocuğun rızası aranmaz. Çocuk bu kavramı anlayabilecek bilişsel olgunluğa sahip değildir.

15. Cinsel istismar olmuş ise mutlaka durum aşağıda belirtilen ilgili kurumlara derhal bildirilmeli ve çocuğun giysileri, vücudu temizlenmeden, banyo etmeden, hiçbir temizlik yapılmadan direkt muayeneye gidilmelidir. İstismarcının kolaylıkla belirlenmesi için istismardan sonra ilk 72 saat deliller açısından çok önemlidir.

ÇEVRENİZDE İHMAL VE İSTİSMAR İLE KARŞILAŞTIĞINIZDA YARDIM ALABİLECEĞİNİZ KURUMLAR VE KİŞİLER;

* **Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 183**

***Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlükleri**

***Baroların Çocuk Hakları Merkezleri**

***Emniyet Müdürlüğü Çocuk Polisi Şubeleri**

***Hastaneler bünyesindeki Çocuk Koruma Merkezi/Birimleri**

***İnsan Hakları ve Çocuk Hakları Örgütlerine başvurabilirsiniz.**

Eyyüp APAK
Rehber Öğretmen & Psikolojik Danışman
Sarımeşe İlkokulu